

AKR
KAR

niğde

HALKEVİ

Sayı : 5 2. Teşrin 1934 Yıl : 1 1934

Kemal

« Akpınar » da

İnkılâbımızın idealine ve Halkevi programının gösterdiği kültür uygun olan yazılar neşredilir . Yazıların mümkün olduğu kadar an diliyle işlenmesi birinci dileğimizdir .

Mecmuaya konmıyan yazılar geri verilmez .

İçindekiler

Ozan ve Kopuz

Göllü dag hafriyatı

Kanunu medenimize göre aile ve

Kadının ehliyeti hukukiyesi

Rubaiyat

Niğde Tarihi

Rükneddin Fethi

Remzi Oğuz

Mukadder Baha

A. Hayyat

M. Zeki

İmtiyaz sahibi : Eczacı Naim Osman, Umumî neşriyatı idare eden
Muallim Cevat

Niğde'de Vilâyet Matbaasında basılmıştır

Sayı : 5

OSMAN FERİT SAÇLAMIN
TÜRK TARİH KURUMUNA
ARMAĞANIDIR
Yıl : 1

ikinci Teşrin 1934

AKPINAR Niğde Halkevi Mecmuası

Ozan ve Kopuz

Yüz yıllarca önce orta Asyada şen, mes'ut bir budun yaşardı .

Budunda cenkten döndüğü çağlarda bir yandan Palalar, kargılar, mızraklar silinir, bir yandan kımızlar içilir, bir yandan da Ozanların yarattıkları türküler dudaklardan dudaklara yayılarak bütün yorgunluklar alınırdı .

Ozan demek her şey demektir .

Ozan da cenge giderdi . Ozan da ok atardı . Kargı kullanırdı . Mızrak uçururdu . Ozanın da kanında kahramanlık kaynardı . Kopuzuna; içini yakan, kavuran duygularını emzirir, sonra onları öz diliyle verdiği çeşniyle Şölenlerde tekrarlardı . Ozanın yarattığı destanı oba söyler,

Ozanın Kopuzuyla bütün oba canlanır, ozanın şakrak ve kıvrak havalariyle bütün oba oynardı . Dillerde kıvrak ve güzel Türkçe, gönüllerde sevgi ve saygı ile Budun mes'ut günler geçirirdi .

Hâkan; şölende obaların kaygularını sorar, onların dileklerini yerine getirmek için yaşadığını söylerdi . Yüce Budun bir birine öyle bağlı idi ki hep birden kaygulanırlar, hep birden neşelenirlerdi .

Bu ne doyulmaz günlerdi ;

Hâkan buyurunca en yağız kahramanlar yavuz atlarının yelelerini kucaklayınca Hinde, Çin'e dalarlar çekik kaşlı dilberler arasında bile

yurdun havalariyle coşar, eğlenirlerdi .

Çağ geldi ki : Büyük Okyanus, Hint, Atlas denizi kıyılarında ta Volga, Hazer aralarına kadar bu mes'ut Budunun öz dili ve öz sesi yayıldı .

Çağ geldi ki : Kopuz ve Ozan Atlı Han'ın peşinden, Songurun gölgesinde geldi Roma, kapılarını tokmakladı .

Kopuzun sesi Atlas denizinin dalgalarıyla yıllarca öpüştü, durdu .

Bu aşkın düğümü ozanın dilinde ve Kopuzunda idi; Çünkü, aylarca sınırdı döğüşen Boğatir bu sesi veya bu sözü duydukça coşuyor, coştukça yorgunluğunu unutuyor . Ve tarih yaprakları döndükçe altın sayfalar üst üste birikiyordu . Yuat- ta oğlunu kaybeden ak saçlı nine, ok gibi yağız delikanlıya gönül bağlayan Türk kızı : hep bu sesle avunuyordu .

Çağ geldi; Avrupa uşakları çocuklarının beşiklerini sallarlarken kopuz ve ozan budununu öne sürerek « Geliyor ... » diye damaklarını kaldırıyor, yaygaralarını örtmeğe çalışıyorlardı .

Aradan uzun yıllar geçti . Ozan ve kopuz çobanın elinde bağlama halini aldı . Sultan sarayında Arap ve Acem bozması defler, Ney'lerle (ya hey!) ve (yalelli!) çekti, durdu .

Çağ geldi; Yabancılar hep birden yüreğimize hançer saplamağa kalkıştılar: işgal orduları kumandanla-

Halkevi konferanslarından :

Göllü dag hafriyatı

Devletimiz nam ve hesabına Marif Vekâleti tarafından Göllü dağda hafriyat yapmağa Memur edilen Heyetin kıymetli Reisi Muttahassis Arkeolog bay Remzi Oğuz Halkevi Tarih ve Edebiyat Komitesi azalarının dileklerine peki diyerek yaptığı hafriyat hakkında Halkevinde bir konferans verdiler. Halkımızın istekle ve sevinerek koşup dinlediği bu değerli konferansı aynen yazıyoruz .

Hafriyat ne demektir!

Hafriyat kelimesi her şeyde önce: rına dans havaları hazırlayan musiki ve methiye karalıyan Şair bozuntusu özlükle, ozanlıkla, kopuzla akrabalığı olmıyan soysuzlarınişiydi.

Ozan çoban da olsa :

Ankaranın koyunu

Sonra çıkar oyunu !

Diye alıştığı gibi Budunun duygusunu söylemeğe çalışıyordu .

Çag gelei;

Kurultay açıldı . « Def » in « Ney » in pabuçları dama atıldı . Soysuz yabın mukallidi türeme adam tükürle boğuldu .

Şimdi biz ozan gibi içli, kopuz gibi hassas ve Türk gibi temiz bir ilde mes'ut yaşıyoruz .

Sözümüz de, Sazımız da bizden olacak .

Bizden olmıyan savulsun . Bu çağ önündeki kirleri temizliyecek, pür-tükleri düzliyecek kadar kuvvetli ve sağlamdır .

Rüknettin Fethi

yer altında geçmişin bakiyelerini bulmaya çevrilmiş ameliyelere denir.

Bu ameliyeler, yalnız yeri kazmak, toprağı, taşı muayyen bir maksad ve sistem altında bir yerden bir yere taşımak işinden ibaret değildir . istikşaf; kazıldıktan sonra ele yapı geçerse onun içinde yapılan her türlü Toprağın üstünde yapılan her türlü araştırmalar; ele geçen eşyalar üstündeki her türlü tekkik .. de bu ameliyelere girer . Çünkü böylece de insanın faaliyetinden izler aramış oluyoruz .

Demek hafriyat : Yeni vesikalar keşfetmek için, eski vakaların izleri ve bakiyelerini ele geçirmek için faaliyete geçirilen bütün maddi vasıtalar dır .

Hafriyatlar bize eşyayı oldukları gibi, kullandıkları gibi ve kullanıldıkları yerde bulmak imkânını verirler ve böylece manası anlaşılmamış ve anlaşılamıyacak bir çok eşyanın, binaların mahiyetini anlatırlar . Pompeyi hafriyatından önce Şark ibadetlerinin Roma'lılar üzerindeki büyük, derin tesirleri hakkında hemen hiç bir şey bilinmeyordu . Pompeyide bulunan şehir, her şeyi olduğu gibi muhafaza etmek yüzünden bize bir çok hususlarda olduğu gibi bu ibadetler ve dinler hususunda da aydınlıklar verdi .

Hafriyatlarda usûl

Hafriyatlarda elimize geçecek vesikalar yazılı ve yazısız olabilir yazılı vesikaların getirdiği aydınlık katidir . Fakat bütün bilgilerimiz bu yazılı vesikalara münhasır kalsaydı, bugün beşeriyetin ancak tarihî denem kısmını anlamış olurduk . İnsanlığın tarihten önce veya kab-

lettarih denem kısmını tamamıyla ihmâl etmek lâzım gelirdi .

Halbuki yazısız vasikaların yanı : Heykellerin, resimlerin, mühürlerin, kıyafetlerin, boneukların hele Arkeolujinin bugün en büyük yardımcısı olan çanak çömleklerin sayesinde .. Kablettarih devreleri de hemen mükemmel surette biliyoruz. Hafriyatları usulünde, tekniğindeki ilmilik işte asil bu sahada huduttuz bir kıymet ve ehemmiyet almıştır . Kazdığım toprağın içinde yazı bulmadan onun insanlığın halgi devresine ait olduğunu bilmekle; o tabakada elime geçen eşyanın mensup olduğu medeniyet devresini tesbit etmekteyim .. Bu mucizeye benzer bir şeydir . ve bu mucizeyi ancak hafriyat usûl ve tekniği temin etmiştir .

Hafriyatlara mucizevi kıymeti veren bu usûl ve tekniğin de 20 inci asır zaferidir . Daha önceki vaziyet Büyük, güzel ve para eder Heykeller, fresqus bulmak için yapıldı . Bu manada yapılan hafriyatların tarihini Romalılardan önceye, Hellenistik devrine kadar indirebiliriz . Fakat ronesans; güzel, büyük, kolleksiyonlara girecek eserler ve abidelerin hafriyatında muhakkak en büyük bir devredir . O zamanın en büyük sanat dehalari, meselâ bir Lenar Devens, bu çeşit hafriyatların genişlemesine amil olmuşlardır . Bu hafriyatların Arkeolojik kıymeti bu kadar demeyorum . Bu sayede müzelerin esasının kuran kolleksiyonlar meydana gelebilmiştir . Ama bütün bu hafriyatlar, hep para getirme, para etme esasına dayanmıştır . Beşeriyetin her devresini tanımaktan uzak kalmıştır .

Asil ilmi ve modern bir hafriyatı karakterlendiren cihet yani satışı,

para kazanma endişesi gütmeden; yalnız tarihi bir hakikatı meydana çıkarmak üzere çalışma .. Daha önceki devrelerde yapılmış hafriyatlarda bulunamaz . Bir çanak çömlek parçası şurda dursun, hattâ kırık bir heykel bile muvaffakiyetsizlik şahidi olurdu . Para eden eser arayıcı her tarafı, her tömeltiyi, her harabeyi kazmak, karıştırmak, alt üst etmekte serbestti . Birinde istediğini bulamazsa ötekine, onda da bulamazsa ötekine gitmekte bir kötülük görmezdi . Maksat : Ona para getirecek büyük, sağlam, güzel müzelik eserler ele geçirmektir . Hüyükler delik deşik olumuş, tümülüsler mahvolurmuş, harabeler tarihî manâ çıkarılamıyacak bir karışıklığa uğramış .. Bunların ehemmiyeti yoktu . Büyük sanat dahisi Mikelanjin Romada yaptığı hafriyat böyle bir akibetten kurtulamamıştı .

Böyle hafriyatı herkes yapar . Bizim köylüler hattâ en âlâsını yapar . Bunun için ilme, âlime, hususî heyetler lüzüm yoktur . Her eli kazma tutanın veya her eli kazma tutana gündelik verebilecek tarih ve sanat kâtillerinin böyle bir kazış fiylini irtikâp edebilmesi en kolay şeylerden dir .

Yalnız : Yer altında gizli vesikalara, en büyüğünden en küçüğüne kadar bütün vesikalara, verebilecekleri bütün ilmi semereleri, neticeleri verdire bilmek, bu herkesin yapacağı iş değildir . Bu, ayrı hazırlık ister . Hafriyat teknik ve usulüne ait bu hazırlık, bu yetiştirilmiş olma ne gibi şeylerdir ?

Bir kerre Arkeologun, yani âsar atika mutahasisin asıl meslek hazırlığı var . Eski yazıları okumak, eski eserlerin mahiyeti, devresini an-

lamak ve saire .

Sonra; Hafriyatın asıl tekniği bakımından Arkeolugun topraktan anlaması, toprağın tabakaları ve cinsleri hakkında bilgisi bulunması lâzım .

Nihayet, Arkeoloğun bazan hiç tanımadığı arazi üstünde yaşamaya alışması; eline alacağı işçi kitlelerini aklın, işin ve vicdanın emrine uygun bir şekilde kullanması, iyi randuman almasını bilmesi; yanındaki arkadaşlarının karakter ve kabiliyetlerine göre hafriyata en müfit bir çalışma yoluna girmelerini temin etmesi lâzım . İlle bu son kısım . Bazan bütün işin akibetine tesir edecek kadar belalıdır . İşçilerimiz dünyada misli bulunmaz birer elmadır . Amma ham elmas . Daha onlar küreği kazma yerine kullanır ve parçalar; el arabasını sürüp dökmelerini bilmezler . Hafriyatta çalışmayı, serbetce kazma salıamaktat ibaret sanırlar . Sonra çalışırken namütenahi gerezelik yaparlar . İş tı zamanında gelip gitme, onlara tühaf gelir, ve bir çeşit zübbeliktir . Bu ham elması yontup onun asıl büyük hakikaten dünyalar kadar büyük işçi cevherini meydana komak büyük bir cehd, yorgunluk ve kahrolmak ister .

Bu itibarladır ki medenî milletlerde hafriyat, ancak ilmi kıymet ve dirayetlerini tastik ettirmiş olanlara kanunla verilen bir imtiyaz haline gelmiştir . Hattâ kazılan yerlerin bütün insanlığa ait oluşu, hafriyata beynelmilel bir ehemmiyet vermiş; iyi hafriyatlar her millet tarafından methedildiği gibi, kötü hafriyatlarda her millet tarafından lanete uğramıştır . Meselâ bizim Kül tepe hafriyatı, has hüyük hafriyatı . Makri-

di B. hafriyatı böyledir . Buzevat yalnız tablet aramışlar ve diğer vesikaları, hele çanak çömlek kırıkları, tamamiyle mahvetmişlerdir . Halbuki: mese-lâ, Hititlerin aşını ararken en büyük ve sanimi vesikaları bu çanak çömleklerin verdiğini kaydedersen mese-lenin ehemmiyeti canlanır .

MİLLETLERİN HAFRİYATLARA Verdiği Ehemmiyet

Bir tek vaka söyleyeyim : Yalnız 1930 - 1934 yılları arasında yalnız Roma şehrine münhasır olmak üzere yapılan hafriyatlar için İtalya devletinin verdiği tahsisat 40 milyon İtalyan lirasını geçmiştir .

Bu şu demektir : Milletler, on sekizinci asırda başlayıp on dokuzuncu asırda ilerleyen ve yirminci asrın başında katî mahiyetini aldığı zannedilen hafriyatın manasına bugün yeni şeyler ilâve etmişlerdir .

18 inci asırda Pompeyi hafriyatı, Arkeoluga yer altındaki en küçük, en ehemmiyetsiz vesikalarada dikkat etmeyi öğretmişti .

19 ncü asırda, Fransa imparatoru III Napilyon, hususî gayelerle yaptırdığı hafriyatla Arekeolojinin bu büyük ve mühim vasıtasının nasıl hasbi olması, bezirgânlıkla alâkasını kesmesi lâzım geldiğini göstermişti .

Fakat bugün hafriyatlara yeni iki manâ katılmıştır .

Bir kerre hafriyatlar millî iktisat bakımından büyük bir kaynak telâkki olunmaktadır . Hafriyat yerleri ekseriyetle şehirlerde, bütün faaliyetler de uzak yerlerde yapılıyor . Bu sahaların içine giren köyler birden bire bir çalışma, kazanma imkânıyla karşılaşılıyorlar . Bu karşılaşmanın köylerimizin bünyesinde

meydana getirdiği tahavvül hari-kulâdedir . Alishar hafriyatı Yozgat vilâyetimiz gibi verim kabiliyeti Niğdeye benzeyen bir toprak parçamızı 6 senede adeta ihya etti .

Bu maddi kazançtan başka köylünün görgü, duygu bakımından kazancını da hesaba katmak lâzım . Herseyimizi yalnız maarifin sırtına yükletmek ve her kurtuluşu ondan beklemek devri çoktan geçti . Ordu bize gösterdi ki mektebin yepamadığını yapacak başka imkân ve usuller de var . İşte bugün, ille millî elemanların idare ettiği, hafriyatlara katılan yeni mana da burada : Köylüye iktisat bakımından müfit olmak, aynı zamanda ona görgü, duygu bakımından tesirler yapmak ! . Primitif insanın en zayıf tarafı menfaat ve korku tarafıdır . Bir hafriyatta bu psikolojik taraflardan istifade ile elimize kaba, itimatsız, hiylekâr geçen yığını duygulu, terbiyeli, muhakkemeli, emniyete ve itimade kavuşmuş, hiylekârlıktan kurtulmuş olarak köye vermek mümkün olduğunu gördük .

Primitif Hafriyatların bugün kazandığı ikinci yeni manâ :

Ele geçen şehir ve sair eserlerin iç ve dış turizmin istifade edeceği bir mevzu haline getirilmesidir .

Her yeni keşif, insanın o büyük, o bitmez tecessüs kabiliyetini harekete getiren yeni bir sebeptir . Bu itibarla tarihî mühim bir devresini aydınlatan, insanlığın mühim bir kısmını bize tanıtmıyan her hafriyat sahasını ziyaret, medenî insanların bir ihtiyacı haline girmiştir . Başka bir yazımda söylemistim : Bugünün insanı az ve güç okuyor . Ona gözle-riyle derhal öğreneceği şekilde hitapta bulunmak lâzım . İşte her

memlekette örneği . Memlekete yığınlarla seyyah gelmesinin asıl sebebi bu . Her memleket, her şehir insanlığın bu kusur ve meziyetini kendi namına kullanmağa çalışmakta . İtalya devleti 4 senede 40 milyon lirasını Roma şehrindeki hafriyata sarfetti, doğru amma bulduğu yeni vesikalar ve heyet-i mecmuası sayesinde, bu seyyahlar vasıtasıyla bu dört sene muhakkak 400 milyon lirasını memlekete girdi . Fransa 1926 da merhum Puankarenin iktisadi ve malî kurtuluş programını tatbik ederken ikinci gelir kaynağı olarak işte bu seyyahlar meselesini düşünmüştü . Hakikaten de istikbâl onların aldatmadı . Yalnız Luvr müzesinin bir yıllık seyyah geliri bizim paramızla 2 milyon liraya yakındı . Yunanistan öyle, hatta İrlanda öyle .

Böyle milletler arasındaki seyyah akınları dış turizmi meydana getiriyor . Hafriyat yerleri, eğer Belediyeler, Maarif daireleri ve turing kuluplar tarafından iyi idare olunursa dış turizmin birden bire aktığı bir saha haline geliyor . Amma bunun için bütün bu dairelerin fırsat kollaması, uyanık bulunması ve mutlaka teşkilât yapmaları farz !

Hafriyat sahalarının, hele yeni milletlerde, bilhassa iç turizmin niymetinden hisse almasını düşünmek de yenidir . Yolları az ve bozuk, asırlarca süren asayişsizlik bütün unsurlarında gezme, görme zevkini mahvetmiş bir memlekette en az bilinen ve sevilen şeyin memleket olduğu görülünce yeni devletler telâş ve korku içinde kaldılar . Buna aranan çareler çok . Bulunan çarelerin başında işte bu iç turizm geliyor . Memleket çocuklarını, yeni bulunan şeyleri görmek merakından istifade

ile, kendi yurtlarını görmeye teşvik etmek, sevk etmek .. Bugünün medenî devletinin yeni bir iş haline gelmiştir . Bunun beldeler arasındaki donukluğu gidermesi, nisbî faaliyetler meydana getirmesi, hele her köşemizi tanıtması bakımından sayılamıyacak kadar faydası olduğu görüldü .

Bir misâl : Silifke Niğdeye benziyen bir yerimizdir . Bilseniz nasıl bir cennettir ! fakat ben Adanadan oraya gitmek istediğim zaman tek bir malûmat alamadım : Ne ile, nasıl, nereden ve kaç gideceğim ? Nekar zamanda ? Nerelerden geçeceğim ? Nereye ineceğim ? Nereleri ve nasıl göreceğim ? Silifkeye gittim ve ora hakkında hemşehrilerime gazetemde her hafta malûmat verdim ve bilhassa bir aylık müsabaka açtırdım . Böylece iki ay sonra Adana havalisinden Silifkeye 50 münevver insan gitti . Bunun arttığını zannediyorum . Oradaki asari atıkanın, hele uzunca bir süre, kadim Roma beldesinin bu hususta oynadığı rol pek mühim . Ya bu yollardaki magaralar .. Onlar da az mühim midir ?

Şimdi asıl kendi hafriyatımıza geçiyorum .

Göllüdağ hafriyatından büyük bir zevkle bahsetmemin sebebi onun başlama şekli ile ilgili geliyor . Şimdiye kadar bütün bildiklerimizi bize ecebiler haber verdi, tanıttı . Fakat 1933 yılından beri yapılan diğer Türk hafriyatları gibi; Göllüdağ hafriyatının da verdiği neticelerin ilk habercisi bir Türkmen çocuğu olmuştur . Kömürcü köyünden civan Ali denen bir Türkmen çocuğu dikkat ve ısrarla bu dağın üzerine dikkati çekmiştir . Maarıf Vekili kendisine verilen asari atika

haritası üzerinde hafriyat merkezlerini doğruca Gaziye bildirmiştir . Gazi faaliyetlerin Göllüdağda toplanmasını münasip bulmuş ve hafriyat başlamıştır .

Bu tensipteki isabetin derecesini anlamak için tarihin bir kaç noktasını şöylece gözden geçirmek lâzım .

Hititler tarih sahnesine tunç devriyle birlikte çıkıyorlar . Anadolu'da tunç devrini markalayan hadise, onların görünümesi oluyor .

On'a daha önce Anadolu'ya yerleşmiş ırkdaşlarını bu sefer içlerine alıyorlar . Cıvanı kadar Asianifs, Autorhtons, Antoliens adlarıyla anılan bu kömeler, Etilerin siyasi Hekemonyasıyla yenileşiyor, yeni kuvveti takviye eden kaynaklar halini alıyor .

Bu görünüşü bir tarihe sokalım . İlkin şu hadiseyi ehemmiyetle kaydedelim : Milâddan önce 1925 senesine doğru Hititler Babilonyayı zapt ve tahrip ediyor . Bu tarihle birlikte hatırdaki tutulacak diğer bir nokta var . Milâddan önce 2400 senesine doğru bugünkü Kayseri şehrimizin yanında bulunan büyük Kültepe sitesi, zengin ve medenî bir Mezopotamya kolonisinin elindedir . Orada ele geçen tabletlerin çivi yazılı hüviyeti, bize Our kralı İbi-Sin ile Hemzaman hadise ve isimleri kaydetmektedir . Büyük Hamurabînin 2080 - 2100 senesine doğru Babilde hüküm sürdüğünü mukayese için not edelim .

Hititlerin bu görüldüğü zaman :

- 1 — Anadolu'da,
- 2 — Şimalî Suriyede olarak iki muntakada birleşmesi bulunmaları dikkat edilmeğe değer . 1925 de Babilonyayı teshir edenlerin bu şimalî Suriyedeki Hititler olması akla

yakındır .

Aynı zamana, yani milâddan önce on sekizinci asrın sonuna doğru, diğer mühim bir hadise oluyor . Bu, Hiksosların Mısır'a sel gibi akmasıdır . Bu hususta şu iki görüşü kaydedeyim: Hiksoslar bizzat Hititlerdir .

Hiksoslar, Hititlerin Suriyeden koçup sürdüğü Süryahılardır . Bundan başka Ed Meyer Hiksosların, Mitauni hilkattan başkası olmadığı kanaatinde .

Şimdi diğer bir vakayı daha kaydedeceğiz : Milâddan önce üç bininci yılın sonuna doğru Anadolu'nun garbinde, bakır devrinin en büyük pazarı (Emporium) telâkki olunan Troie sitesi mahvediliyor . Girit Talassoferasını kuvvetlendiren, İspanya kalay madenlerinin keşfine sebep olan bu tahrip vak'ası, hangi kavmin eseri ?

Yukarda saydığımız vak'alarla bu vakianın tarihi arasındaki yakınlığı, hatta uygunluğu göz önüne alırsak Hititlerin bu sahada da görüldüğünü kabul ederiz .

Bu vakanın tesbiti Hititlerin geldiği yeri ve istikametini de tayine yarar . Bu vakialar aynı ırk kütlesi tarafından meydana getiriliyor . Viktor Ohristian, Frankfor hep bu ırkın şimalden, ille Tuna boylarından indiğini söylerler .

Burada bir an Ed. Pottier'i hatırlamak lâzım . Onun iddiasına göre ön Asyaya sanat ve din sahasında olduğu gibi seramik sahasında da hocalık yapanlar, Sase I ve Susen de misallerini gördünüz Proto-Elamits'lerdir .

Diğer taraftan; Hisarlık II yi yıkanları şimal adamları farzetsek o havali, taharrirlerinde ele geçen Seramiklerin ananesi de bu Susiade minti-

kasının kiylebirlik gösterdiğine göre Anadolu'yu istilâ eden Hititlerin, merkezi Asyada bir noktada (Merv? Anau?) bu Proto-Elamits Mites'lerle müşterek olduklarını kabul etmek lâzım .

Fakat Hititlerin şimalden ve garpten geldiği sadece bir tahmindir . Bunların dilindeki elemanlarla Seramiklerindeki elemanlar üzerinde bin türlü taharriyatın sebebi de bu tahminin hakikat haline sokulması ihtiyacıdır .

Nereden ve ne zaman geldikleri hakkında bu tereddütlerin hüküm sürdüğü, Hititlerin Anadolu'daki ilk hükûmet ve merkezleri tabiatıyla meçhûl kalmıştı . Gerek Kültepe (yani kadim Koneş beldesi) de, gerek Boğazköyde bulunan tabletler bize bir taraftan ilk bir Kuşar hanedanından bahsetmekte ve böylece ilk Eti merkezi olarak Kuşar beldesini göstermektedir . Öte taraftan yine aynı menbalar, Kayseri ile Tatta gölü (bugünkü Tuz gölü) arasındaki garp ve şark yolu üzerinde Burşahanda adlı diğer bir merkezde bahseyle . Bu iki merkezin ikisi de şimdiye kadar tesbit olunamamıştır .

Göllüdağdaki ulu ören keşfedilince akla bütün bu halledilmemiş meseleler, bilinmeyen noktaların hücum etmemesi imkânsızdı . Burasının hafriyat yeri olarak seçilmesi bu sebepten büyük bir isabetti .

İnsan, gayet tabii olarak, bu haşmetli harabenin yukardaki merkezlerde her hangi birisi olup olmadığını kendi kendine soruyor . Elimize geçen çanak çömleklerin verdiği malûmat bu soruşun haksız olmadığını göstermektedir . Bu hususta bizzat hafriyatımıza geçmek daha iyidir .

Kanunu Medenimize göre aile ve Kadının EHLİYETİ HUKUKİYESİ

II

Asrı hazır kanunlarının aile hukukuna aile hükümleri iktisadî ve içtimâî zaruretlerden, ait hakkındaki yeni efkâr ve telâkkiyattan mülhem bazı esaslara müstenittir . Yeni kanunun telâkisine göre aile : Karı koca ile yakın akrabadan ibaret olup aile münasebatından doğan hak ve vazifeler yalnız bunlara münhasırdır .

Bu asır telakkiyatı hukukiyesine göre devlete ait olan bir çok vazifeleri, eskiden aileler ifa ederdi . Evelece iktisadî ve içtimâî hayat müşterek bir sulbden gelen şahıslar arasında büyük bir rabıta ve tesanüt vücude getirmişti . Aile reisleri aile içerisinde en ziyade kudret ve Nüfuz sahibi idiler . Bu ailelerde mesuliyet, mâserî olduğundan katil ve cerh vukuatından mes'ul tutulan katil ve carih değil cemaatin heyeti umumiyesi idi . Aile reisinin tedip hakkı çok vasi idi . Bu sebeble bir şahsı öldürse bile bundan mes'ul tutulmazdı .

Bu ailelerde ecdada hürmet esas olduğundan her aile efradı ecdadına dinî bir mezhep saliki gibi kudsiyetle bağlı bulunur bunların ayinine aile reisi, imamlık ederdi . Başka ailenin kadını evlendiği erkeğin ecdadına hürmet etmeğe mecbur tutulurdu . Bu tip aileler - çoğalıp

kuvvetinin ziyadeleşmesi düşüncesi esas ittihaz edildiğinden dolayı - taaddüdü zevcata müsait bulunuyordu . Böyle olunca kadının da kıymeti içtimâisi tenakus ediyor ve adeta esirden farklı tutulmuyordu . Mamafih içtimaiyat kitapları bunun aksine olarak ailede kadının hâkim ve erkeğin mahkûm mevkiide bulundukları diğer bir aile şeklinden bahsederlerse de Bahofen'in bu mutâleası son zamanın sosyologları indinde eski kıymetini çoktan kaybetmiş bulunuyor . Bugün muhakkaktırki Mader şahı ailelerde dahi kadına mutlak bir hâkimiyet tanınmış değildir . Tarihin eski devirlerinde Türk ailelerinin ne şekilde bulunduğu katiyen bilinmiyor ancak Ziya Gökalp bey tetkikatına müsteniden bir eserinde Türk ailesinin Bedir şahı bir şekil almadığını kuvvetli delillerle söylüyor .

Eski Türk devletinde, devlet işlerinin, hükümdarın yanında bulunan hatun ile birlikte tedvir edildiği muhakkaktır . Siyasî hayatta bu derece mevki alan kadının evdede aile hayatında da mahkûm vaziyette olduğuna inanılmaz .

Bugün kadına ve çocuğa hürriyet ve istiklâl ve hukuku medeniye tanıma hususunda temayüller çoğaldığından çocuklar aile reisinin keyf ve iradesine tabi olmaktan çıktı . Kadına da hukuku tabiiye ve şahsî ehliyet kabul edildiğinden dolayı kanunlarımızda bu hususa dair bariz müsavatsızlıkların yer almasına imkân kalmadı . Ancak ailede karı ile kocanın hususî vaziyetleri, Fizyolojik kabiliyetleri göz önünde tutularak hürriyet ve ehliyet esasları aile menfaatlerinin icablarına göre

tahdit edildi .

EVLENME - MARIAGE

Ailelerin teşekkülü evlenme ile olur . Evlenmek şahsın tabii haklarından biridir . Bu cihetle hiç bir kimse hiç bir sebeple evlenmekten menolunamaz . Ancak kanunun sarahaten tayin ettiği maniler müstesnadır . İbtidai cemiyetlerde evlilik hayatını tanzim eden (Egzogamia) kaidesidir . Yani ekseriya dışarıdan fakat muayyen bir kılandan evlenmek zarureti vardı . Zira bir filân efradı aynı aile efradı gibi addolunduğundan oradaki kadınlar, erkekler için haramdı .

Bu ibtidai cemiyetlerde karı ile koca kendi arzularıyla değil de aile reislerinin arzu ve muvafakatlari ile evlenmekte idiler . Bu şekil evlenmelerde tabiatıyla ferdî temayüllere tesadüf edilemez . Çocuğunu beşikte iken hatta doğmadan evel bile nişanlamak hakkını kendisinde bulan aile reisi yetişkin kız ve çocuğundan da bu hususta rey almağa lüzum görmezdi . Bu evlenmelerde ruhî temayüllerden, bedenî kabiliyetlerden ziyade içtimâî mevki ve servet mülâhazaları daha ziyade rol oynardı . Hatta denilebilirki bugün bile nikâhin teşriki hayat edecekler arasında değilde daha ziyade iki aile arasında bir muamelei hukukiye olduğu kanaatını taşıyan muhitler mevcuttur . Halbuki evlenme işi ferde merbut ve evlenecekler arasında husule gelen bir muamelei hukukiye olduğu cihetle ferdin muhtariyeti esasına müstenit bulunmak lâzım gelir . Ferdin serbesti ve muhtariyetini esas olarak kabul eden bugünkü medenî cemiyetler de olduğu gibi

bizde de kanunumuz her şeyden evel evleneceklerin irade ve arzularına ehemmiyet vermiştir . Bu itibarladirki evleneceklerin doğrudan doğruya beyanı rey etmeleri ve bu hususta vekâletin caiz olmaması esas kanunumuzda yer almıştır .

Eskiden kadına bu muhtariyet tanınmadığından evleneceği erkeği serbestce seçmek hakkında verilmiş ve görücülük denilen sakim âdet husul bulmuştu . Görücülük Açık bir ifade ile erkeğe dişi dilenmektir . Bu iş ekseriya anaya, hemşireye, yakın akrabalara tevdi edilir, veyahutta bu hususta melekesi artmış bir ihtiyar kadının tavassutuna ihtiyaç gösterirdi . Bir kadınla görüşüp anlaşmadan ruhunu, dimağını, mefkûresini içtimailik ve medeniliğini takdir etmeden onu hayat şerik ve refiki olmağa davet etmek, onu bir his ve fikir arkadaşı bir hayat yoldaşı değil belkide bir yatak ortağı yapmaktan başka bir manâ ifade etmez . Bu mâna ve maksatla aranılan kadın etine dolgun, boyu bosu kaşı gözü yerinde olmaktan başka bir kıymet taşımaz, bu itibarla görücülük âdeti bir karışma sebebidir .

İlk zamanlarda fazla taassup ve dinî hurafeler saikasıyla alacağı kadını görmekten mahrum olan delikanlılar bilâhare dinî bağlar kadar kuvvet bulan ırk ve âdetin tesiri altında kalmağa mecbur bulunmuşlardır . Nikâhta imam ve muhtarların bin bir desisesi, dinî ve şer'i kaçamakların ierasına sebep olmaktadır . Bunlardan maada kadını meta derecesine indiren ve kıymeti içtimaiyesini tenzile baîs olan bîle mihri müeccel ve mihri muaccel gibi

(yatak ücreti) demek olan para rezaletleri vardı . Mihir vermek açık bir ifade ile kadının dişiliğini satın almak adiliğinden ibarettir . Zira ondan bıkılınca en küçük bir sebeple aileden dışarı atılacak, analık ve zevcelik hakkı üzerinden nezedilecek ve çocuklarda elinden alınacaktır . İşte bu zaman kadının boş kalan avuçları içerisine bu fena manaya merbut olan para sıkıştırılırdı . Bizde erkek tarafından kadın mihriyle, hristiyanlarda ise kadın tarafından erkek drahoma ile satın alınırdı . Bu usûl hristiyanlarda halâ caridir .

Şimdi monogami yani vahdeti nikâhtan bahsedelim :

Kadınlığın inkişafına en müsait olan izdivaç tarzı tek karı kocalıktır . Bugün bütün medenî milletlerin kanununda bu sistem yer almıştır .

Vahdeti nikâh sayesinde aynı zamanda ailelerde çoğalmış olur . Çocuk yetiştirmeğe en ziyade müsait olan, bu tarzdaki evliliklerdir . Bir çok tecrübelerle sabittir ki müteaddit karılı bir erkeğin çocukları üzerinde aynı nüfuz ve şefkatı ve aynı terbiyeyi vermesine imkân yoktur . Ana ile Babada birleşik ihtimamları sayesinde yetiştirilen çocuk daha mükemmel tarzda cemiyete hazırlanmış olur . Mamafî çocuğun yetiştirilmesinde yegâne amil olarak aileyi kabul etmekte hatadır . Mektep bu hususta büyük rol oynar . Böyle olmakla beraber mektep terbiyesini nazarı itibara alarak ne aile kendi vazifelerinden tebaüt etmeli venede mektep bu husustaki rolünün ehemmiyetine karşı Teami etmelidir .

Bugün aileye düşen hisse eskisinden çok farklı ve çok feyizlidir . Umu-

mi terbiye cereyanlarını takiben e-yen aileler, mektebin vereceği terbiyeden aykırı bir yol takibederler ki gayeyi temin etmedikten başka inhirafa sebep oluar .

Monogami rejiminin bir diğer meziyetide ailede yüksek heyecan ve teessürlerin mevcudiyetini temin etmektir . Bigami yani taaddüdü zevcat rejiminde zevce ve çocukların babaya merbutiyetlerini izhar etmeleri mümkün olsa bile babanın onlara karşı lâyük olduğu veçhile vazifesini ifaya imkân bulunmaz . Vahdeti nikâh usulü, aile rabitalarını daha ziyade kuvvetlendiren ve karı ile çocukların babaya olan rabitalarını babasında onlara karşı mukabil hislerini kuvvetlendirmeğe, diğer gâmlık ve fedakârlık duygularının inkişafına sebep olur . Bu itibarla vahdeti nikâh rejimi, en yüksek ictimâî faziletlerin müvellididir .

Şimdi gelelim kanunu medenimizin kabul ettiği esasata :

Kanunu medenimiz bütün mütemeddin milletlerin kanunu gibi vahdeti nikâh esasını kabul etmiş ve muayyen sebepler haricinde karı kocayı nikâhı fesihle serbest bırakmıştır . Evlenme tarafeynin rıza ve muvafakatine müstenit bir akitir .

Evlenme akdini basit bir mukavele şeklinde telâkki etmemek lazımdır zira yalnız karı kocanın değil bu rabitada izdivaçtan tevellüt edecek çocukların da alakası vardır . Bunun içindir ki tarafeynin arzusuyla kolayca bozulabilen hususî bir akde benzemez . Bukadar mühim neticeler tevhit eden akdin ehemmiyeti sebebiyledir ki kanun onun icrasını da merasimi mahsusaya tabi tutmuştur .

Kanunumuz nikâhı tamamen ahlakî ve ictimâî bir müessese olarak kabul etmiş ve nikâha müteallik hükmüleri hep bu esasa istinat ettirmiştir .

Kanunumuz nikâhı tarif etmemiştir , Fakat müellifler mevzu hükümleri göz önüne alarak şu şekilde tarif ederler : (yeni bir aile teşkil etmek ve yekdiğerine muavenet ve muzaheret etmk üzere bir kadın ile bir erkek arasında kendi arzularıyla izale edemeyecekleri bir rabitai mesrua husule getiren medenî ve merasime tabi bir akittir) yalnız bu tarif, eski telâkkiye tamamen muvafık esasatın kabul edildiğini ifadeye kâfidir .

Birazda evlenmeye ehliyetten bahsedelim :

I- Evlenmeye ehil olmanın şartlarından birincisi evleneceklerin yaşlarına taalluk eder . Eskiden balığ olmak kâfi addedilmekte idi . Bu ise iklim ve şahsa göre değiştiğinden sapit ve muayyen bir sin, hadi buluş olarak kabul edilmiş idi . Bundan dolayı o sinne varıpta buluşa ermemiş bir kimsenin velisi tarafından evlendirilmek kabildi . Halbuki münasebatı cinsiye, hissiyatı insani de çok mühim ve ehemmiyetli bir yer alır . İnsanların vücudu muayyen bir yaştan evvel buna mütehammil olmadığı bugün fennen sabittir . Bundan başka küçük yaşta evlenenlerin nesillerinde de arzu edilen neşvünema bulunmaz .

Evlenme mühim bir akit olduğuna göre bunun tahmil ettiği vecibeleride idrâk etmek lâzımdır . Halbuki küçükler bunlardanda mahrumdurlar . Bu mülâhazalar i'edir ki medenî milletlerin kanunlarında evlenmeye ehliyet için muayyen ve fennen muvafık bir yaş tesbit edilmiş bulunuyor . Bu yaşa dahil o'mıyanların evlenmelerine müsaade edilmemiştir .

Kanunumuzun evlenme için tesbit ettiği, yaş erkek için 18 ve kadın için 17 yaşını ikmalidir . Yani evleneceklerin akitleri icra edileceği günde erkek 19 za kadın 18 yaşına girmiş bulunması lâzımdır . Bu sinni izdivaç muhtelif medenî kanunlara göre değişir .

İsviçre kanunu medenisinde evlenme yaşı			
Erkek	20	kadın	18
Alman	"	"	21
Fransa	"	"	18

yaşlarının ikmalidir . Kanunumuzun kabul ettiği bu sinni izdivaç mutlak değildir . Fevkalâde hallerde 15 yaşını bitirmiş olan erkek veya kadınlar hâkimin müsaadesiyle evlenebilirler . İzdivaç için asgarî bir yaş tayin edilmiş isede âzamî had tayin edilmemiş şu halde evlenecekler arasında yaş itibariyle büyük nisbetsizlikler olsa bile nikâhın akdine mani değildir .

II - Evlenmeye ehliyetin ikinci şartıda temyiz kudreti yani Capacite'de discernementdir . Bu, makul surette hareket etmek iktidarıdır buna malik olmayan, nikâhın mahiyeti ve karı kocaya tahmil ettiği vazifenin ehemmiyetini idrâk edemiyenler evlenmeye ehil değildir .

Akıl hastalığına mübtelâ olanlar da evlenemezler. Zira bunların evlenmesinde hastalıklarının irsen çocuklarında intikal edeceği cihetle neslin tereddidi ve ailedeki sükûnetin anarşiye inkılâbı ve çocukların layikiyle terbiye edilememesi gibi mühim mahzurlar vardır. Kanunumuz velev sarî bile olsa maddî ve bedenî maluliyetlere sahip olmağı, nikâha ehliyetsizlik için tadad ettiği sebepler meyanına koymamış ancak evlendikten sonra tarafeynden birine nikâkın feshini talep hakkını vermiştir. (Verem, frengi, belsouklugu gibi) Kanunu medenî madde 117).

III - Evlenmeye ehliyetin bir şartıda küçükler hakkında kanunî mümessillerin rızasıdır. Küçükler ana ve babalarının veya vasisinin rızası olmadıkça evlenemezler.

İzdivaç ile kadın erkek mühim bir taahhüt altına girecekleri için kâfi derecede tekemmül ve inkişaf etmemiş olan ve ancak hükmü hâkimle evlenebilecek olan küçükler kanun nazarında serbest bırakılmıyarak himaye ve siyanetleri maksadiyle izdivaçlarında ebeveyn veya vasisinin rızası şart kılınmıştır.

Halbuki reşit ve mümeyyiz olan şahıslar böyle bir rızaya muhtaç olmadan evlenebilirler.

Mukadder Baha

— Rubaiyat —

— 12 —

Âlim adam nerde olsa göze batar,
Cahi lerce utanmadan çakmı satar;
— Sarık sarar cübbe geyer alçaklar da:
Yükseklere dilleriyle pislik atar !

— 13 —

Sabah-sabah LÂLE çiğden elmas takar,
MENEKŞE de, boynu bukük, yere bakar;
— Amma, KONCA, bilmem nasıl anlatayım :

Eteğini toplayarak yürek yakar !

— 14 —

Gökte uçan bir Doğan'dım evelleri,
Yere inmek isteyordun çoktan beri;
— Hôlden anlar bir kimsecik bulmayınca:
O indiğin yerden gene çıktım geri !

A. Hayyat

Anlatış :

12 ci Rubaî ile, Hayyam, en yüce Türk ERMİŞİ Hallaç mansur'un öcünü alıveriyor : « Ben Allahım ! » diyen o zavallıyı o günün softaları anlamadan, dinlemeden astırıvermişlerdir .. Halbuki, o onlara şöyle haber salmıştı :

— Benden kim incinmişse karşıma çıkarın .. Allahla benim aramdaki işe karışmak nenize ?! Cana kıyanları bile sorguya çekmek varken neye beni çağırıp dinlemiyorsunuz ?!

Geyim yasasını çıkaran Yüce Başlarımız eksik olmasınlar ...

A. H.

Niğde Tarihi

Niğdenin

— İLHANİLERE GEÇMESİ —

Geçen sayımızın 8 inci sayfasının Devamı

Medhalin şimalindeki minare yukarda yazıldığı gibibi eski kaide üzerine yeniden yapılmıştır.

§

Camiin yıkılan ve tamirde yerlerine konulan kısımlarını gördükten sonra artık esasa girişelim :

A - Camiin içi ve müezzinlik.

Cemaat yeri dört köşedir. 16. 45 X 24.45 ebadındadır. Şimal duvarında müezzinlik vardırki; dört köşe pilmayeler üzerine düşen üç kemer tutmaktadır. Pilmayeler şimal duvarına bitişiktir. Müezzinliğe hariçden iki kapı ile girmek de mümkün idi. Bu kapılar ve merdivenlerden birinin yeri şimali şarkî, diğerinin ki garbi şimalî köşelerinde hâlâ bellidir.

Cenub duvarında ve esas salonun mihveri istikametinde mihrab açılmıştır.

B - Pençereler : Garb duvarında sağlam kalan dört köşe pençerelerle şark kapısı üzerindeki pençere orta cemaat yerini; şimal kapısı üstündeki gül biçimli pençere de müezzinliği aydınlatıyordu. Kornişden yukarda açılan pençereler tamire aittir.

C - Camiin yapısı ve tezyinatı : Cami Kalkerden yontulmuş taş-

larla yapılmıştır. Yangından ve tahribden kurtulmuş olan her yerinde bu taşlar aynı dikkat ve incelelikle kullanılmıştır. Binanın etrafını çevreleyen korniş camiye haricen bir süs vermekle beraber kısmen bozulmuştur. Camiin şarkdaki melhal kubbesi hususî bir dikkate layıktır. Bu küçük kubbe içinde çaprazlama çatılmış iki ince iç kemer gotik tarzı mimarisinin XVI inci asırdaki örneğidir. Budan başka mihrab hücresi iki başıadaki sütunların başlıkları şark ve şimal kapıları üstlerindeki yıldızlı ve yapraklı gül biçimli pençereler kibirsdaki âbideleri süsleyen gotik tarzını hatırlatır. İç kısımda bazı sütunlarda Bizans tarzının enmuzeceeri görünür . Fakat tezyinatın en büyük kısmı islâm sanatı ananesindedir.

Mihrabda, şark methalinin cidarlarında ve şimal kapusundaki hendesi ve çiçek esaslı arabeskler; hendesi arabeskleri çerçiveleyen bazı dallar üzerindeki çiçek uclarının kıvrımlarında görülen Arslan, Ejderha ve saire gibi hayvan başları - kısmen kalın kireç tabakaları altında kalmış olmasına rağmen - bir Türk İslâm tezyin sanatkarının veed ve zevkini açıkca gösterir.

Resim 2.

Bu suretle şark ve garp sanat örneklerinin bir biri yanında fakat yekdiğerine pek de karıştırılmıyarak kullanılışından şu neticeyi çıkartabiliriz .

Caminin zengin tezyinatı muhtelif mimarı mekteplerine ait şeylerdir . Binaen aleyh Songur ağa camii yaptırmak için hem İslâm hem Türk hemde Hristiyan sanatkarlara muracaat etmiştir . Yalnız Müsyü

Gabriel'in de kabul ettiği veçhile Türk ustalar tezyinatı; hristiyanlarda amele ve kalfa işlerinde çalışmışlardır.

D — Kapular ve Menber :

Yukarıda yazılan şark methalinden sonra oymacılığın en güzel örneklerini taşıyan kapu gelir. Resim(2)

Kapunun büyük kanatları yukarısında mescitler hakkındaki Ayet, Hadisler Farisi ibareler kazılmış ve: الاميرالمعظم الواقفالمكرم سيفالدوله والدين سنقر اغا....

Kelimeleri yazılmıştır.

Bu kapının alınlık kirişi üstünde (874 hicri)deye başlayan ve hieri 874 tarihli Karaman oğullarına ait iki sasırlık bir ferman vardır . Bunun caminin binası ile alakası yoktur . Yalnız Karaman oğullarının bir emirnamesi mahiyetinde olduğu için (Niğde tarihi) nin o bahsine terke ediyoruz . (1)

Kapunun daha yukarısında divarda ithaf kitabesinin yazıldığı muhakkak olan mermer levha varsa da bugün üzerindeki yazılardan eser kalmamıştır .

Camiin şimal kapusu inanılmıyacak kadar güzel bir sanat şahikasıdır .

Kapu kanadları da oymacılığın mütevatir tezyinatını ihtiva ediyor. Yukarısında çok güzel bir sülüs yazı ile ayetler işlenmiş ve bu kapunun alınlık kirişi üstüne çifte Karlal arması yapılmıştır . (Songur) kelimesi şahin demek olduğuna göre bu arma Songur ağasının canlı bir alâmeti, tuğrası olmak da muhtemeldir . Mamafih Türkler de Kartal arması çok eski-

(1) Niğde tarihi hakkında üç makale yazmış olan bay İsmail Habib bu camii Karaman oğullarının eseri zannederek fikir yürütmüştür . Memleket ma'muası yıl .1. Sayı 20 — 7

dir . Caminin Menberi tışarı Cami denilen Hüsameddin camisine nakledilmiştir . Bu menber çok ihtimamla hazırlanmış bir eserdir .

Muhtelif cins tahtalardan olan cidarlarına sadef kakmalar işlenmiş ve heyeti mecmuasını Hennesi arabesekler meydana getirmiştir .

Resim (3)

E — Kitabeler :

Caninin şark kapusundaki kitabeleri zikrettik . Yine şark duvarında minarenin kaidesine konulmuş olan kitabe şudur .

- 1 — بسم الله والحمد لله وسلام على محمد رسول الله
در شهر سنه ستم و ثلاثين وسبعماية جهت
- 2 — زاد آخرت حكم امير معظم سيفالدوله والدين
ايدالله دولته بر النجمل باشد بدانند
- 3 — كي بعد اليوم در محروسة نكیده از ساير غربای ملت
مسیح جزیه و خراج نستائند

Bu kitabe Seyfeddin Songur ağasının Niğdeye gelen garip hristiyanlardan cizye ve haraç almıyacağına dair bir fermanıdır 736 hieri tarihinde yazılmıştır .

Hüsameddin camiindeki menberin sağ tarafında yukarıda bir satır :

في ايام السلطان الاعظم ابو سعيد خلد ملكه

Aşağıda bir satır :

مما امير الامير سيف الدين سنقر اغا

Sol tarafında yukarıda bir satır :

عمل عبدالضعيف المحتج الى رحمة الله تعالى

Aşağıda bir satır :

وغفرانه خواجه ابوبكر بن معلم وكاتب

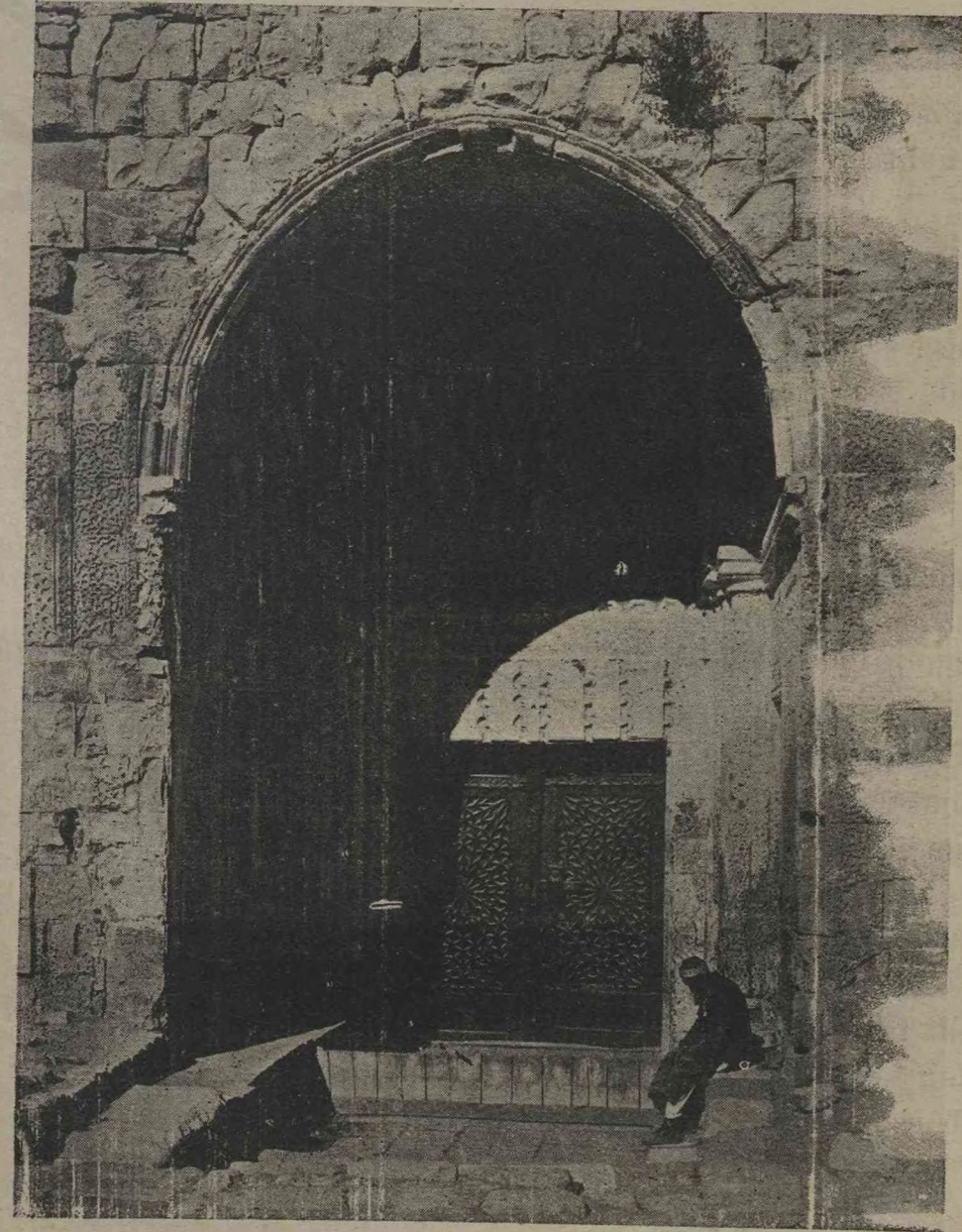
Kitabeleri vardır . Bunlara nazaran menber İlhanı hükümdarı Ebu Sait Bahadır han zamanında ve Bahadır han namına Niğdede hükümet süren Emir Seyfeddin Son-

gur ağasının emrile muallim ve kâti-bin oğlu hoca Ebubekir tarafından yapılmıştır .

İalbuki 716 h. 1315 m. tarihinde hükümdar olan Ebusait 736, h. ve 80 Teşrinisi 1335 m. Tarihinde ölmüştür . Ohalde menberde bu seneler içinde yapılmış demektir .

Bir aralık Anadolu'da beyler İlhanilerin tabiiyetini tanımamak sevdasına düşmüşlerdi . Bunun üzerine

İlhani veziri Emirçoban büyük bir ordu ile Karaman oğulları müstesna anadolu beylerini emri altına topladı . Dönüşte oğlu Temürtaş Anadolu'ya Vali olarak bıraktı . Temürtaş anadolunun vahdetini temin etti isede 722 h. senelerinde oda istiklâlini ve mehdii ahirzaman olduğunu ilân etti . Emir çoban oğlunun bu isyanını bastırdı . Ve Ebusaide affettirerek yine anadolu Valiliğinde ibka etti .

Resim (2) Sungur Camiinin doğu kapısı

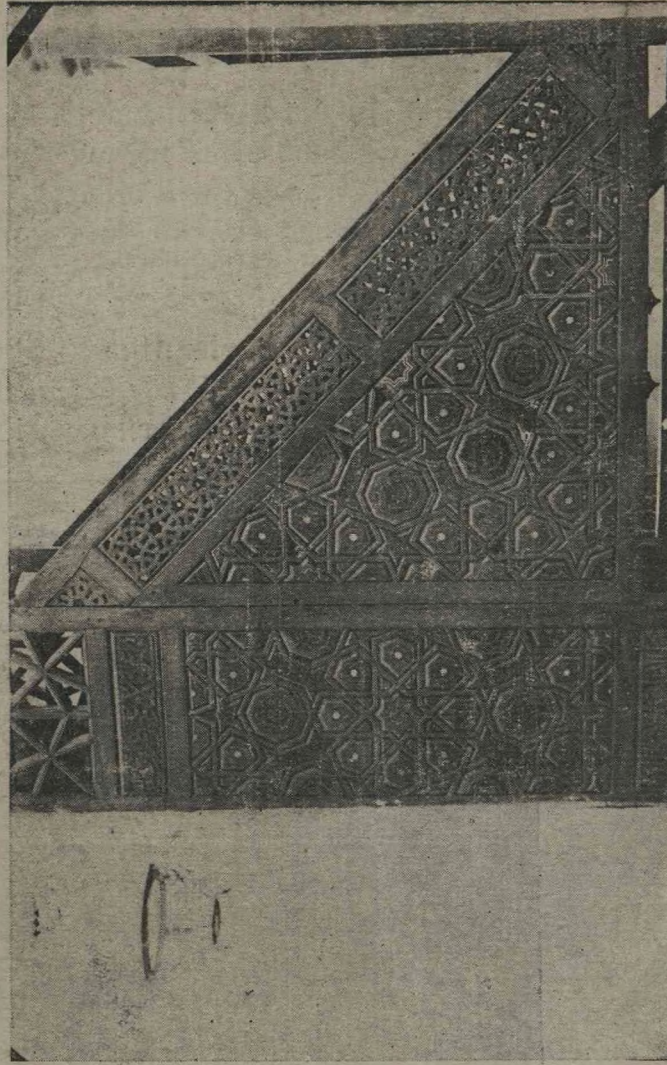
Emir çoban hükümdara fazla tahakküm ediyordu Ebusait Bahadır han bir fırsatını bulup Emir çobanı ve diğer oğullarını öldürdü .

Temürtaş anadoluda tekrar istiklâl sevdasına düştü . Kendisine uymayan beylerden Baltunun oğlu Sultanşahi ve diğer oniki beyi öldürdü . Niğde üzerine doğru yürüdü . Tehlikeyi sezen Songur ağa 727 h . senesinde Karamana kaçtı . fakat Temürtaş bu işte muvaffak olamayacağını anlayınca aynı senenin zilhiccesinde Şama gittiği Mükremin Halil beyin Parisden istinsah ettiği muhtasır Selçuknamede yazılıdır .

Temürtaşın Şama oradan Mısıra kaçması üzerine Songur ağa tekrar Niğdeye döndü ve ölünceye kadar Niğde de kaldı . Ve caminin şark divarına bitişik olan türbesine gömüldü .

Türbenin de mimarî kıymeti vardır : İçi mudallâ biçimli bir salondur . Ve üstü yarı küre halinde bir kubbe ile örtülüdür . Tış tarafında türbe sekiz dılığ üzerine kurulmuş olup her zaviyede üstüvanî sütuncuklar bulunmaktadır . Yerden 3 . 50 metre yukarıda işlemeli bindirmeler üzerinde 16 kırmalı bir kasnak vardır . Hepsi örten külâh ise 16 veçheli Ehram şeklindedir . Türbede de aynen camideki taşlar kullanılmıştır . Ve harice açılan kapusu sonradan kapanmıştır . Türbede Songur ağanın ölüm tarihine ait bir vesika kalmamıştır .

Hicrî 736 - 737 ve miladî 1335

Resim (3) Songur Camiin Minberi

1336 senelerinde Niğde; Sivas sultanı Ertenanın eline geçtiği me'hazle-
rimizde tesbit edilmiş olduğuna göre Songur ağanın hierî 736 sonların yahut 737 senesi başında öldüğünü kabul etmek mümkündür .

M. Zeki

Me'hazler : Kayseri — Niğde; Müneccim başı tarihi cilt .3. Osmanlı tarihi. Necip Asım, Mehmet Arif; Marif Vekâleti Mecmuası . Düvelî islâmiye .
Sivas şehri. Tarihi osmani encümeni Mecmuaları .
Niğde Eykaf kayıtları ve mahallî tetkikler .

Abone:

Yıllık : (100) Kuruştur .

Altı aylık : (60) «

Sayısı (10) kuruştur.